

Horváth László

Római villa rustica temetője Nagykanizsán

I. Bevezető

Nagykanizsa északi részén, az Inkey- sírkápolna mellett lévő kisebb kiemelkedésen, 1976 őszén, terepbejárásakor vált ismertté egy több korszakban lakott település, melynek helyén szondázó ásást végeztünk ugyanabban az évben, majd miután tudomásunkra jutott, hogy a lelőhely területén a Domus Áruház és a Kanizsa Bútorgyár raktárait kíván létesíteni, 1979-1981 között 6.000 m² területet tártunk fel a bútorgyár anyagi támogatásából. A lelőhelyen elsősorban egy III-IV. századi, római kőépületeket is tartalmazó település nyoma került felszínre, de a többi korszakból (lengyeli, péceli, Somogyvár - Vinkovci, urnamezős, késővaskori kultúrák, valamint késő népvándorláskori) is nagyon jelentős a leletanyag. Ezzel egy időben sikerült megtalálnunk a római településhez tartozó sírköveket is a keletre lévő domboldalon, melynek a központi sírját mélyszántáskor és egy vezeték ásásakor megbolygatták. A különböző időszakok településének ásásával párhuzamosan a római temető 25 sírját is sikerült feltárnunk. A római település (villa rustica) és a temetője közötti távolság csupán 350 m volt (1. kép).

Az 1981-ig folyó kutatásokról egy aránylag bővebb tájékoztatót adtunk közre 1983-ban (HORVÁTH 1983). Ugyanakkor került sor néhány leletcsoport (terra sigillata chiara tálak, besimított kerámia) ismertetésére is (GABLER 1983, OTTOMÁNYI 1983) és valamivel később újabb leletcsoportok (edényfeliratok, fibulák) váltak ismertté a megjelent publikációk után (BILKEI 1985, BEREZ 1991).

A villa rustica település déli végét az addigi ásások során nem sikerült átvizsgálni, így 1991-ben a Kanizsa Trend Kft. támogatásából ezt pótoltuk, mintegy 2300 m²-t feltárva. A lelőhely őskori része a legújabb terepbejárásaink alapján keleti irányba folytatódik. A leendő kanizsai Ipari Park és Logisztikai Központ érinti ezt a területet és a római temetőt. A település nyugati felét korábban feltártuk, és az ipari park közművei is most már elkészültek itt. A keleti nyúlványnál azonban próbaásatást kell végeznünk, valamint a csak részben

tisztázott római temetőnél legalább 4.000-5.000 m² feltárása vár még ránk.

Az eddig megjelent bővebb előzetes jelentés, a különböző leletcsoportok értékelésének közre adása, valamint az a tény, hogy ugyanebben a kötetben olvasható Kalicz Nándor a lengyeli és a péceli kultúrát érintő, és Bondár Mária a lelőhelyről előkerült korai bronzkori leletekről szóló tanulmánya, mentesít bennünket a monografikus feldolgozástól. Ellenkező esetben ismétlésekbe kellett volna bocsátkoznunk. Ezért a szándékunk ezzel a közleménnyel az, hogy a település általános tanulságait röviden foglaljuk össze a közben feltárt déli területtel együtt, és teljes egészében kerüljön közlésre a római temető eddig feltárt 25 sírja, de csak az anyagközlés szintjén.

II. A római település (villa rustica)

Az Inkey – sírkápolnától északra eső lapos kiemelkedésen helyezkedett el a három kőépületet (I-III. sz. épület) és egy félkörív alakú kőépítményt (IV. sz.) tartalmazó római kori település (2. kép). Ezekon kívül több, különböző funkciójú földbe mélyített objektum került feltárára. Az épületek falainak legnagyobb részét kibányászták és a mélyszántások során a padló- és járósínteket is erősen megbolygatták. Így nehézségekbe ütközött és sokszor lehetetlenné vált az épületek építéstechnikájának és történetének rekonstrukciója.

Az I. sz. kőépület alapfalai legnagyobb részt csak habarcsos- homokos- sóderos sáv formájában rajzolódtak ki, a délkeleti részen azonban valamivel épebb falazatot találtunk, és ez elűt a peristylumos építmény szabályos alaprajzától. Ezt a részt később építhették hozzá a település legkorábbinak tartott építményéhez.

A II. sz. kőépület két saroktoronnyal és egy egyszerű belső udvarral rendelkezett, ahol az emeletet tartó homokkő bázisú oszlopok nyomait is megfigyelhettük. Az épület délnyugati sarka és a később hozzáépített kényelmes fürdő falai valamivel jobb állapotban voltak. A falak legnagyobb része rossz minőségű

homokkőből készült, míg a fürdő falaiban homokkő és téglá töredékek fordultak elő vegyesen. A fürdő keleti helyiségében eredeti helyükön megtaláltuk a padlót tartó, négyzet alakú téglákból rakott oszlopokat, valamint a fűtést biztosító külső kemencét. Ebben a részben több freskótöredék került elő a törmelékek között, melyek vörös és zöld színű növényi ornamentikára utalnak. Az épületet övező homokkő- és téglatöredékes járószint itt nagyobb felületen is megmaradt, a magasabban fekvő belső padlószint azonban megsemmisült. A fürdő falai mellett több, erősen kopott IV. századi kisbronzot is találtunk.

A III. sz. kőépület falainak kőanyagát teljesen kibányászták. Az egyszerű alaprajzú, kéthelyiséges épület kelet-nyugat tájolású, hossz tengelyében a tetőzetét tartó oszlopsort azonban sikerült megfigyel-nünk. Ennek a déli ásatási területnek külön érdekese-sége, hogy az épületet körbevevő kerítés árkait kisebb megszakításokkal megtaláltuk. Az udvarba a délkeleti saroknál lévő kapun keresztül lehetett bejutni. Itt a kerítésárok megszakadt és a két szembenéző végén lévő két-két oszlophely utalt a bejáratra. Az így kör-bezárt udvarban lévő kőépülettől délre, egy belső kerítésre utaló árokkal különválasztva, egy fészter, vagy istálló alaprajza bontakozott ki, melyre a szabályos rendben elhelyezkedő cölöplyukakból lehetett következtetni.

A IV. sz. félkörív alakú és homokkőből- téglá-töredékekből összeállított építmény rendeltetését nem tudjuk. Magasabb felépítményre utaló törmelékeket a környezetében nem találtunk. Talán egy szentély hát-terét képezhette?

A kőépületek között különböző földbe mélyített objektumokat tártunk fel, melyek közül néhányat cölöpszerkezetű lakóháznak készítettek, és kemencé-vel, vagy tűzhellyel is rendelkeztek. Két esetben alig bemélyedő padlószintű, kemencés boronaházra utaltak a jelenségek. A harmadik típusnál cölöplyukat ugyan nem találtunk, de a kemencék, ill. a tűzhelyek való-színűsítik, hogy ezeket is lakóháznak használhatták. Három objektum terménytároló verem volt, az egyiknél egy központi gödörhöz csatlakoztak a vermek. A fel-tárás során három kút is feltárássra került, melyek átlag-os mélysége 4 - 4,5 m volt, és alul sikerült megfigyel-ni a fából készült nyomait is.

Az ásatás során bebizonyosodott, hogy a kőépü-letekkel, vagy egy-egy kőépülettel egy időben haszn-álták ezeket a földbe mélyített egyszerű lakóházakat.

A rendkívül gazdag leletanyag jellemző típusait rajzban már korábban közöltük (HORVÁTH 1983). A házi, ill. a díszkerámián kívül több ékszer (pl. fibula, gyűrű, csonttű, függő), eszköz (vaskés, borotva, villa), és ami különösen figyelemre méltó, orvosi eszközök is felszínre kerültek a feltáráskor.

A római település keletkezéséhez természetesen a terra sigillaták és a pénzek adták a legfontosabb segítséget. A terra sigillaták között legnagyobb számmal a rheinz-aberni gyártmányok (III.sz. első harmada) fordulnak elő, míg a középgalliaiak (Antoninus kor), a westerdorfí (Severus kor), pfaenhofeni (210-260) termékek csak elenyésző számmal képviseltek. A terra sigillata utáni díszkerámiát a chiara darabok képviselik, melyeket a III. sz. végére, ill a IV. sz. elejére kelteznek, de itteni elterjedésük a IV. század végére tehető (GABLER 1983, 33, 40). A településen előkerült pénzek (23 db) legkorábbi darabja Faustina kopott középbronz, míg a legfiatalabb II. Constantius kisbronz. A pénzek legnagyobb része III. századi, de vannak közöttük erősen kopott II. századiak is.

A besimitott kerámia előfordulása azt sejteti, hogy a települést a IV. század második felében, esetleg az V. század elején még használták (OTTOMÁNYI 1983, 57).

A kerámialeletek között feltűnően nagy számban kerültek elő névkarcolatos darabok, melyek észak-itáli-ai kapcsolatokra utalnak, de számos példányon tulaj-donjegyvet jelentő karcolat is volt (BILKEI 1985).

A római település minden valószínűség szerint egy III-IV. században használt kisbirtok központja lehetett, a tulajdonos, vagy bérlő kőből készült házával, esetleg gazdasági épületével, valamint a szolgálk egyszerű lakóövedreivel.

III. A római temető

A településtől keletre, mintegy 350 m-re elhelyez-kező temető 25 sírját sikerült eddig feltárnunk (3. kép). A területet észak-dél irányban átszelő gázvezeték-től keletre eső rész kutatása szisztematikusknak tekinthető, míg a nyugatinál ez hiányzik. A központi és árokkal körülvett téglasírt (1. sír) megbolygatták, ennek nyo-mait figyelhettük meg a terepbejáráskor, és ezt követte a temető többi részének kisebb-nagyobb idejű kutatása. Az épülő ipari park munkálatai előtt megelőző régé-szeti feltárást szándékoztunk végezni itt. A fentiek következtében egyelőre csak annyit lehet elmondani a temető sírjainak elhelyezkedéséből, hogy a központi sírt kellő távolságra kíséri a soros temetkezés. A sírok aránylag nagyobb távolságra helyezkednek el egymástól.

A sírok és a mellékletek leírása:

1. sír (4. kép)

A DK-ÉNy tájolású nagyméretű (340 x 200 cm külső méretű) téglasírt észak-dél irányban egy modern eredetű árokkal keresztülvágták. Falazata vegyesen téglá- és homokkő darabokból állt, alja tetőfedő téglák-kal volt lerakva. Oldalán néhol megmaradt a fehér

habarcsos réteg, a falát hasonló anyaggal kötötték össze. A téglasír oldalfala a tetőzete felé egykor egy keskenyebb falban folytatódhatott. A sírt teljesen kirabolták, csupán a felnőtt férfi koponyája maradt meg a sírban. A temető e központi sírját egy négyzet alakú árok vette körül.

2. sír (4. kép)

Csontvázas női sír, karjait és mellrészét korabeli bolygatás érthette. A sgm: 235 x 90 cm, mé: 100 cm, t: DK-ÉNy (É-től 32°). A koporsó h: 205 cm, sz: 50 cm, csak közvetlenül a csontváz fölött rajzolódott ki. A csvh: 156 cm. A koporsó külső oldalán két helyen homokkő bélelés.

Mellékletek:

1. Fülbevaló (4. kép 1). Arany, rovátkolt testű, karikás és horgos végű, átm: 1,6 cm, lsz: 76. 44. 1.
2. Nyaklánc (4. kép 5) Kék lencse, zöld és barna hasáb-, barna gömb alakú üvegpasztá szemekből áll. Kék lencse átm: 0,7 cm, zöld hasáb h: 1,0 cm, barna hasáb h: 0,9 cm, barna gömb átm: 0,7 cm, lsz: 76. 44.2-4.
3. Üvegekorsó (4. kép 2). Fehéres színű, m: 17 cm, szá: 5,4 cm, tá: 5,2 cm, lsz: 76. 44.5.
4. Üvegpohár (4. kép 3). Zöldes, alja benyomott, m: 11,7 cm, szá: 8,5 cm, fá: 3,5 cm, lsz: 76. 44. 6.
5. Üveg töredéke (4. kép 4). Kis, gömb hasú illatszeres üveg töredéke, m: 4,0 cm, lsz: 76. 44.7.
6. Csontkarperec (4. kép 6). Töredékes, körátmetszetű, egymásba futó végeit bronzszegecsekkel rögzítették, átm: 6,5 cm, lsz: 76.44. 8.
7. Bronzkarperec (4. kép 6).Körátmetszetű, nyitott végei lapítottak, rovátkolt díszűek, átm: 5,8 cm, lsz: 76.44. 9.
8. Bronzkarperec (4. kép 6). Körátmetszetű, nyitott végű lehetet, végei hiányosak, átm: 5,5 cm, lsz: 76.44. 10.
9. Bronzkarperec (4. kép 6). Töredékes, bronzdrótból csavart, vastag testű, átm: kb. 5,8 cm, lsz: 76.44. 11.
10. Bronzkarperec (4. kép 6). Töredékes, bronzdrótból csavart, vékonyabb testű, átm: kb. 5,8 cm, lsz: 76. 44. 12.
11. Gyűrű. Ezüst, töredékes, eredetileg hármass osztású fején üvegpasztá betét lehetett, restauráláskor megsemmisült, átm: kb. 2,8 cm, lsz: 76.44. 13.
12. Vastöredékek (4. kép 7). Szerves anyaggal oxidálódott réteges vaslemez töredékei, maximális h: 4,8 cm, lsz: 76.44.14.
13. Kisbronzok töredékei (4. kép 8). Rendkívül rossz állapotúak, valószínűleg II. Constantius pénzeinek töredékei, lsz: 76.44.15-17.

3. sír (5. kép)

Nyújtott helyzetben, háton fekvő csontvázas sír,

alkarjai kissé behajlítottak, a sgm: 200 x 80 cm, mé: 60 cm, t: D-É, csvh: 160 cm. A 3-7. mellékletek egy tarsolyban helyezkedtek el.

Mellékletek:

1. Bögre (5. kép 1) Korongolatlan, barnás színű, hiányosan került a sírba (füle hiányzik), m: 10,7 cm, szá: 8,1 cm, fá: 6,0 cm, lsz: 76. 45. 1.
2. Fazék töredéke (5. kép 2). Szürke, vékonyfalú, enyhén kavics soványítású, erősebb korongolás nyomokkal, fá: 8,2 cm tör.m: 9,5 cm, lsz: 76.45. 2.
3. Bronzkarika (5. kép 3). Kissé lapított körátmetszetű, a tarsoly zárókarikája lehetett, átm: 3,9 x 3,6 cm, v: 0,3 cm, lsz: 76.4. 3.
4. Fenőkő (5. kép 4). Vörös homokkő, egyik oldalán fenés okozta árok, h: 5,3 cm, sz: 1,8 cm, v: 1,6 cm, lsz:76.45.4.
5. Vaskés (5. kép 5). Erősen korrodálódott, nyelén fa maradványával, h: 12,5 cm, sz: 2,9 cm, lsz: 76.45.5.
6. Kovakő (5. kép 6). Alaktalan, fehéres színű, h: 3,8 cm, sz: 3,1 cm, lsz: 76.45.6.
7. Vastárgy töredékei. Hosszúak, lapos, vastag keskeny szélességű, talán tűzcsiholó lehetett, max.h: 10,1 cm, lsz: 76.45. 7.

4. sír (5. kép)

Gyermeksír, koporsós temetkezéssel, sgm: 114 x 54 cm, mé: 60 cm, t: D-É, a koporsó sz: 40 cm. A fibula és a nyaklánc elhelyezkedését a részletrajz mutatja (5. kép)

Mellékletek:

1. Korsó (6. kép 1). Szürke, finoman iszapolt anyagú, felülete kopott, m: 14,0, szá: 8,2 cm, fá: 4,3 cm, lsz: 77.1.1.
2. Bögre (5. kép 13). Barnás, korongolatlan, füle nélkül került a sírba, m: 6,4, fá: 5,0 cm, lsz: 77.1.2.
3. Fazék töredéke (6. kép 2). Sötétszürke, lyukacsos felületű, vékonyfalú, erős korongolás nyomokkal, tör.m: 13,5 cm, fá: 8,3 cm, lsz: 77.1.3.
4. Csattfibula (5. kép 7). Bronz, a vastúske töredékével, átm: 4,2 cm, v: 0,4 cm, lsz:77.1.4.
5. Nyaklánc (5. kép 8-12).
 - a., Gyöngyszem (5. kép 8) .Üvegpasztá, fekete, világoszöld rátéttel, h: 3,7 cm, lsz: 77.1.5.
 - b., Gyöngyszem (5. kép 9). Üvegpasztá, hordó alakú, fekete, zöldeskék rátéttel, h: 1,9 cm, lsz: 77.1.7.
 - c., Gyöngyszem (5.kép 10). Kettős szem, fekete alapon sárga rátéttel, h: 1,3 cm, lsz: 77.1.6.
 - d., Gyöngyszem (5. kép 11). Kettős szem, fekete, h: 1,0 cm, lsz: 77.1.8.
 - e., Amulett ? (5. kép 12). Kör alakú ólom, átm:1,4 cm lsz: 77.1.9.

5. sír (6. kép)

Csontvázas női sír, a váz alkarjait a medencére hajlí-

tották be, sgm: 190 x 64 cm, mé: 90 cm, t: DK-ÉNy, csvh: kb. 150-160 cm, rossz megtartású váz. A medencén bőrzacsókba helyezhették a 6 db. kisbronzot.

Mellékletek:

1. Korsó (6. kép 3). Szürke, finoman iszapolt anyagú, függőleges besímitott vonalakkal, m: 15,8 cm, szá: 8,7 cm, fá: 6,0 cm, lsz: 80.58.1.
2. Pohár (6. kép 4). Vörös festésű, kopott felületű, m: 8,2 cm, szá: 6,5 cm, fá: 3,5 cm, lsz: 80.58.2.
3. Tál (6. kép 5). Szürke festésű, m: 5,2 cm, szá: 23,8 cm, fá: 15,8 cm, lsz: 80.58.3.
4. Tál (6. kép 6). Vörös festésű, több helyen kopott, m: 11,0 cm, szá: 19,5 cm, tá: 8,4 cm, lsz: 80.58.4.
5. Üvegpalack (6. kép 7). Zöldes fehér színű, töredékes, m: 9,6 cm, szá: 2,5 cm, lsz: 80.58.5.
6. Gyöngyszem töredéke (6. kép 8). Kék üvegpaszta, felületén sárga vonalakkal, a fele került a sírba, átm: 3,1 cm, lsz: 80.58.6.
7. Köpenge (6. kép 10). Barnás fekete színű, háromszög keresztmetszetű, h: 2,7 cm, lsz: 80.58.7.
8. Vaskés (6. kép 9). Kisméretű, széles pengéjű, nyel-tüskéje hiányos, h: 8,3 cm, sz: 2,8 cm, lsz: 80.58.8.
9. Kisbronzok. A 6 db. pénzből az egyiket nem sikerült pontosan meghatározni, a többi viszont a következő: RIC 240, 334-335; RIC 240, 334-335; RIC 241, 334-335; RIC 237, 334-335; RIC 87, 326-327. lsz: 80.58.9-14.
10. Karperec (7. kép 3). Bronz, nyitott, elkeskenyedő végű, körátmetszetű, átm: 6,2 cm, lsz: 80.58.15.
11. Nyaklánc (7. kép 2). a., Kék üvegpaszta szemek, kocka alakúak, a sarkok lemetszésével, h: 0,6 cm, lsz: 80.58.16. b., Aranyfóliás, hordó alakú, h: 1,0 cm, lsz: 80.58.17.

6. sír (7. kép)

Felnőtt férfi sírja, a csontváz alkarjai a medencére behajlítva, koponyája kifordult helyéből, a nagyméretű sgm: 260 x 100 cm, mé: 130 cm, t: D-É. A koporsó nagyon jól kirajzolódott, mé: 215 x 55 cm. A csontváz h: 170 cm lehetett.

Mellékletek:

1. Középbronz (7. kép 4). Erősen kopott, olvashatatlan, átm: 2,9 cm, lsz: 80.59.1.
2. Edénytöredékek. Barnás, szemcsés felületű, apró kavicsokkal soványított fazék peremtöredékei, nyakán erős korongolás nyomokkal, (3 db.) h: 6,4, 4,8, 3,7 cm, lsz: 80.59.2.
3. Edénytöredékek. Sötétszürke, fésűs díszű oldaltöredékek (2 db.) h: 2,9, 2,5 cm, lsz: 80.59.3.
4. Edénytöredék. Sárga, sűrűn árkolt felületű oldaltöredék, h: 5,6 cm, lsz: 80.59.4.

7. sír (7. kép)

Nagyméretű, kissé szabálytalan sírgödör, padkás

kialakítással, melynek lemélyedő részén helyezték el a koporsót, sgm: 272 x 108 cm, mé: 112 cm, t: D-É, a sír végét korabeli bolygatás érte. A csvh: 166 cm, a koporsó mé: 230 cm, sz: 60 cm, oldalfala a padka oldalára kidőlt.

Mellékletek:

1. Üvegpalack (7. kép 5). Világos zöldes színű, lencsehasú, m: 13, 8 cm, szá: 13, 2 cm, fá: 7,4 cm, lsz: 80.60.1.
2. Vasfejsze (7. kép 6). Hosszúka, gombos végű, a lyukban fa maradványaival, h: 15,9 cm, lsz: 80.60.2.

8. sír (8. kép)

Gyermeksír, a sgm: 240 x 108 cm, mé: 130 cm, t: D-É. Csak a koporsó szélességét lehetett megfigyelni, ennek sz: 30 cm. A koporsó Ny-i oldalánál négy homokkő darabot helyeztek el. A csvh: 104 cm. Melléklet nélküli.

9. sír

Alig megfigyelhető sírgödör, sgm: kb. 210 cm x 80 cm, mé: 60 cm, t: D-É. A felnőtt egyén csontváza szinte teljesen elkorhadt. A jobb lábszár alatt találtunk egy korongolt edénytöredéket (h: 3,2 cm, lsz: 80.61.1.).

10 sír (8. kép)

Fiatalférfi sírja, a sgm: 260 x 92 cm, mé: 95 cm, t: D-É. A jól kirajzolódó koporsó falának csíkját csak a csontváz fölött 5 cm-re észleltük, h: 190 cm, sz: 40 cm, csvh: 154 cm. A csontváz jobb alkarja kissé a medencére behajlítva. A sír különleges lelete a jobb lábszár mellé összehajtogatva helyezett veretes katonai öv (cingulum), melynek rekonstrukcióját a 8.kép 3. alatt mutatjuk be.

Mellékletek:

1. Ezüstpénz. Maximinus, Coh. IV.511, No.55; BMC 78, verési ideje: 236, átm: 1,9 cm, lsz: 80.62.1.
2. Középbronz. Maximianus, Coh. IV.507. No.11; BMC 139, verési ideje: 236-237, lsz: 80.62.2.
3. Vastárgy (8. kép 2). Elvékonyodó végű, U- alakban meghajlított, h: 3,8 cm, sz: 1,0 cm, lsz: 80.62.3.
4. Katonai öv, cingulum veretei (8. kép 3). a., Nyolcszög alakú bronz. Emailos berakásának alapszíne kék, benne ismétlődő öt apró pont motívuma, középen piros, a négy sarkában fehér pontok. Hátán szegecs maradványával, h: 2, 5 cm, lsz: 80.62.4. b., Lant alakú bronz, korongfejű szegeccsel, h: 2,2 x 2,5 cm, v: 1,0 cm, lsz: 80.62.5. c., Lant alakú bronz, kis szegeccsel, h: 2,2 x 2,3 cm, v: 0,8 cm, lsz: 80.62.7. d., Lant alakú bronz, hátán két kis szegeccsel, h: 2,1 x 2,5, v: 0,8 cm, lsz: 80.62.11. e., Sugaras alakú bronz, három sugara hiányzik, hátán kis korongfejű szegeccsel, h: 2,4 cm,

v: 0,7 cm, lsz: 80.62.6. f., Karélyos alakú bronzveretek. Az egyik kisebb, a másik kettő nagyobb méretű, mindegyiknél hátul két szegeccsel, h: 2,6 és 1,6 cm, lsz: 80.62.17,29,31. g., Pajzs alakú bronzveretek. Egy kisebb és két nagyobb, mindegyiknél hátul két szegeccsel, h: 2,3; 3,2; 3,8 cm, lsz: 80.62.15,19,33. h., Félgömbfejű kisebb és nagyobb veretek, korongos végű szegeccsekkel, max.átm: 2,5 cm, min.átm: 1,2 cm, lsz: 80.62.10, 12,16,18,21,22,27.i., Korongos fejű és szegecsű, bronz (2 db), átm: 1,8, 1,9 cm, lsz: 80.62.23-24. j., Kis gömbfejű bronz, szegeccsel, összesen 13 darab, átlagos átm: 0, cm, lsz: 80.62. 8,9,25,28, 30,32,35. k., Apró, korongos, lemezes fejű bronzszegecs, átm: 0,7, 1,2 cm, lsz: 80.62.20,34. l., Bronzkarika, kis korongos fejjel, átm: 19 cm, lsz: 80.62.14. m., Ólomveret, rossz megtartású, bronzlemez borítású lehetett valószínűleg gomb alakú, átm: 1,8 cm, lsz: 80.62.13. n., Öv-karika, bronz, a szíj bujtatócsatjaként funkcionált, lapos, kívül bordázott, egyik szakaszon egyenesre lekoptott, átm. 7,1 cm, lsz: 80.62.26.

11. sír

A sgm: 240 x 1100 cm, mé: 130 cm, t: D-É. A sírgödör délnyugati részén a koporsó sarkát meg lehetett figyelni, a sír többi részén azonban már nem. A feltehetően női csvh: 165 cm, alkarjai a medencére voltak behajlítva. Melléklet nélküli.

12. sír

A sgm: 257 x 115 cm, mé: 120 cm, alja kissé teknősen volt kiképezve, t: Ny-K, a hátán fekvő nyújtott helyzetű csvh: 165 cm. A koporsó nyoma 95 cm mélységtől volt követhető a csontváz két oldalán, sz: 60 cm.

Melléklet:

1. Üvegpalack. Zöldessárga színű, gömbhasú, szűknyakú, szája a sírba tételkor is hiányozhatott. m: 13,3 cm, fá: 4,0 cm, lsz: 81.40.1.

13. sír

Erősen lekerekített sírgödör, a sgm: 200 x 80 cm, mé: 100 cm, t: D-É. A koporsó nyomát 85 cm mélységtől kíséreltük figyelemmel, melynek h: 140 cm, sz: 50 cm. A gyermek csvh: 105-110 cm. Melléklet: a két térdizület között egy sertés (?) csontja.

14. sír (9.kép)

A sgm: 280 x 120 cm, mé: 145 cm, t: DNY-ÉK. A csontváz déli és nyugati oldalánál koporsó nyomait figyelhetjük meg. A csvh: 15 cm, jobb alkarját a mellre, a balt pedig a medencére hajlították be. A sírgödör délnyugati sarkát a 15 sír ásásakor átvágták.

Mellékletek:

1. Üvegpalack (9. kép 1). Zöldessárga, töredékeiben maradt meg, csorbultan került a sírba, m: 10 cm, lsz: 81.1.1.
2. Tükör (9. kép 2). Négyzet alakú ólomkeretben, nyolcszögre levágott domború üveggel. A kereten bordák és gyöngyfüzér sorok vannak, két sarkánál sisakos fej, másik két sarkánál egy-egy alakkal, alul hullámvonal díszítés maradványaival, sz: 6,0 x 5,5 cm, lsz: 81.41.2.
3. Festékkerítő paletta (9. kép 3). Palából készült, közepén ovális bemélyedés, benne fekete festék nyomaival. Hátoldalán karcolt vonalak, h 8,2 cm, sz: 4,9 cm, v: 0,9 cm, lsz: 81.41.3.

15. sír (9.kép)

Az előző sír délnyugati sarkát átvágta. A sgm: 280 x 100 cm, mé: 110 cm, t: D-É. A koporsó megfigyelt h: 195 cm, sz: 60 cm, 85 cm mélységben jelentkezett a nyoma, oldala függőleges volt. A csvh: 165 cm, alkarjai a medencére behajlítva. Melléklet nélküli.

16. sír

A sgm: 243 x 100 cm, mé: 115 cm, t: D-É. Csak a koporsó szélességét lehetett megállapítani, sz: 50 cm. A sírt kirabolták, de a rablási gödör feltjét nem lehetett megfigyelni, valószínűleg a teljes sírgödörre áshattak rá és a koporsó széttörése után rabolták ki a sírt (a koporsó nyoma a középső részen megszakadt). A rossz megtartású csontváz részeiből csupán a koponyát és a combcsontokat találtuk meg eredeti helyükön, valamint a koponya jobb oldalán az üvegpalackot.

Mellékletek:

1. Üvegpalack töredékei. Behorpasztott oldalú, apró szilánkokra széttörött, rekonstruálni már nem lehetett, lsz: 81.42.1.
2. Tál töredékei. Másodlagosan átégett, behúzott peremű sárgás, vörös, szürke töredékek a sírgödör töltelékföldjéből, fá: 7,6 cm, lsz: 81.42.2.

17. sír (9.kép)

A lekerekített sarkú sgm: 200 x 100 cm, mé: 140 cm, t: D-É. A koporsó h: kb. 125 cm, sz: 45 cm. A gyermek csvh: 100 cm.

Mellékletek:

1. Középbronz. Av.: IMP GORDIANUS PIUS PP..., Rev.: FORTUNA..., átm: 2,9 cm, lsz: 81.43.1. A pénz pontos meghatározása nem készült el.
2. Üvegpalack (9.kép 5). Zöldes színű, m: 14,2 cm, szá: 4,8 cm, fá: 5,5 cm, lsz: 81.43.2.
3. Tál (9. kép 7). Sárgásbarna, kissé szabálytalan, téglaszemcsés soványítású, m: 2,9-3,6 cm, szá: 16,4-15,5 cm, fá: 11,0 cm, lsz: 81.43.3.
4. Pohár (9. kép 6). Sárgásbarna, kissé szabálytalan,

m: 6,9 cm, szá: 6,5 cm, tá: 3,5 cm, lsz: 81.43.4.

18.sír

A sgm: 260 x 120 cm, mé: 120 cm, t D-É. A sírt teljesen kirabolták, csupán néhány csontszilánkot találtunk a sírgödörben.

19. sír (10. kép)

Közvetlenül a szántás alatt jelentkezett a tetőfedő téglákból összeállított sír, h: 55 cm, sz: 50 cm, mé: 56 cm. A sírt eredetileg ez hatodik téglával fedhették le, de ennek már csak három nagyobb töredékét találtuk bezuhanva a sírba. A sírládjában nem találtunk semmiféle leletet, és csontot sem, csupán az alján volt egy 2-3 cm vastagságú iszapos réteg.

20. sír

A sgm: 245 x 60 cm, mé: 80 cm, t: DDNy-ÉÉK. Teljesen kirablott sír, mellékletet és csontokat sem találtunk. A sírgödör déli végénél egy 120 x 95 cm átmérőjű ovális rablógödör följát lehetett megfigyelni, amely 85 cm mélységig hatolt le.

21. sír (10. kép)

A sgm: 168 x 60 cm, mé: 90 cm, t: D-É. A gyermek csvh: 113 cm. Melléklet nélküli.

22. sír (10. kép)

A kissé szabálytalan sgm: 220 x 95 cm, mé: 120 cm, t: D-É. A koporsó h: 180 cm, sz: 58 cm, 93 cm mélységtől rajzolódott ki a fala, oldalai kissé kifelé dőltek, a beszakadt koporsótető nyomait 105 cm mélységben észleltük. A csvh: 150 cm, alkarjai a medencére hajlítva. Melléklet nélküli.

23. sír (10. kép)

A sgm: 220 x 85 cm, mé: 95 cm, t: D-É. A koporsó h: 195 cm, sz: 50 cm, a csvh: 155 cm, karjai szorosan a testhez simultak.

Mellékletek:

1. Vaskés (10.kép 1). Erősen töredékes, nyelén famadarvánnyal, tör.h: 11,2 cm, lsz: 82.66.1.
2. Üvegtöredék. Talán tükör (?) apró szilánkjai, lsz: 82.66.2.
3. Faltenbecher (10. kép2). Szürke, kerek benyomkodásokkal, testén árkolt és fogazott díszítésű sorokkal, alján árkolás, m: 12,3 cm, szá: 7,2 cm, fá: 4,2 cm, lsz: 82.66.3.

24. sír (10. kép)

A gyermeksír sgm: 180 x 80 cm, mé: 95 cm, t: É-D, a csvh: 76 cm.

Melléklet:

1. Középbronz. Faustina iun. (?) pénze, meghatározása nem készült el, lsz: 82.67. 1.

25. sír

Gyermeksír, a sgm: 210 x 75 cm, mé: 105 cm, t: D-É. A koporsó oldalfala a keleti oldalon csaknem teljes hosszúságban kirajzolódott, a másik oldalán csak egy kis szakaszon, ezek szerint a h: kb. 150 cm, sz: 50 cm. A csvh: 100 cm. Melléklet nélküli.

IV. Összefoglalás

A 25 eddig feltárt sírok közül egy téglasír és egy téglaláda sír volt, míg a többi kivétel nélkül egyszerű földsír volt. Alapvető jellemzőként állapíthatjuk meg, hogy a sírok több mint 70 %-a D-É tájolású volt (18 sír), ettől néhány kissé eltért, de ezek is voltaképpen a D-É tájolásba sorolhatók (DDNy-ÉÉK 1 sír, DNy-ÉK 1 sír, DK-ÉNy 2 sír). Eltérő csak két esetben fordult elő (É-D 1 sír, Ny-K 1 sír). Ugyancsak jellemzőnek tarthatjuk a koporsós temetkezések nagy számát (16 sír, 64 %). Két esetben találtunk kőbéleléssel és egyszer pedig padkás volt a sírgödör kiképzése. A III-IV. században működő kisbirtok (villa rustica) népessége, értve alatta a tulajdonos, vagy bérlő családját és a szolgákat, túlsúlyban meghatározott temetkezési szokás szerint temették el halottaikat. Számos hasonló jellemzőket lehetne elmondani a többi pannóniai temetőkről is. Általános az a megállapítás, hogy ezek mögött nem kell keresni etnikai különbségeket (PANNÓNIA 243 skk.). Az esetünkben felmerülhet az a kérdés, hogy a bizonyíthatóan III-IV. században használt villagazdaság temetőjének a sírjait is erre az időszakra kell kelteznünk? A kutatásnak eddig még nem sikerült egyértelműen meghatározni, hogy melyik sír a III. századi, amennyiben a mellékletei ezt nem tették egyértelművé. Véleményünk szerint a Nagykanizsán feltárt temető sírjai közül jó pár még III. századi, különösen gondolunk itt a 10. sírra. Természetesen a melléklet nélküli temetkezések esetében a keltezés nehézségekbe ütközik, azonban a település folyamatossága feltételezi a temetőjének folyamatos használatát is.

Jegyzetek:

¹ A gyakoribb rövidítések:

sgm = sírgödör mérete,
 mé = mélység,
 t = tájolás,
 csvh = csontváz hossza,
 h = hosszúság,
 sz = szélesség,
 m = magasság,
 szá = szájméterő,

fá = fenékátmérő,
 tá = talpátmérő,
 v = vastagság,
 lsz = leltári szám,
 átm = átmérő,
 tör = töredékes,
 max = maximális.

*Irodalom:***BERECZ 1991**

Berecz Katalin: Római kori fibulák Zala megyéből I. Zalai Múzeum 3 (1991) 163-183.

BILKEI 1985

Bilkei Irén: Római edényfeliratok a nagykanizsai Thúry György múzeumban. Zalai Gyűjtemény 21 (1985) 5-21.

GABLER 1983

Gabler Dénes: Terra sigillata chiara tálak Nagykanizsáról. Zalai Gyűjtemény 18 (1983) 27-44.

HORVÁTH 1983

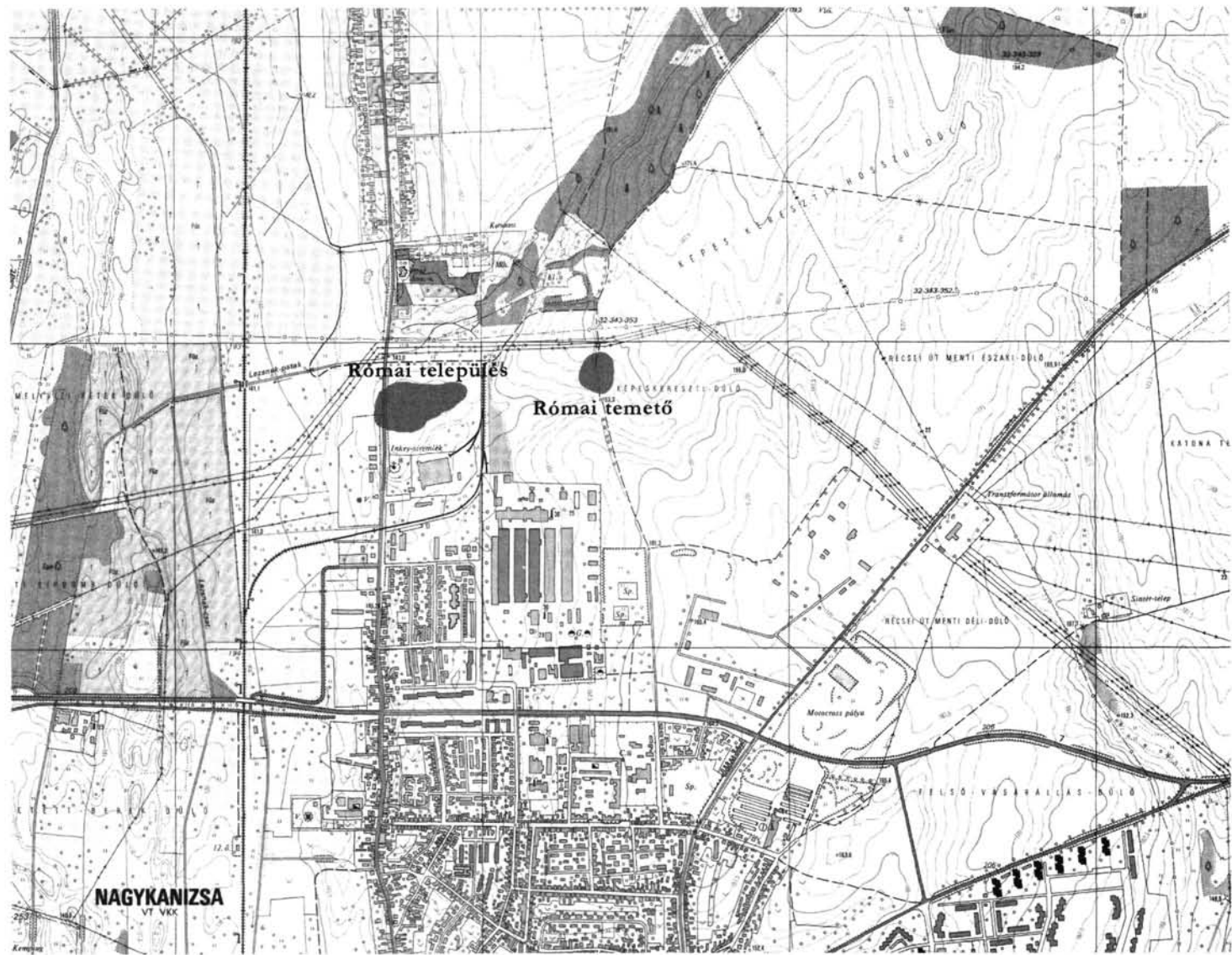
Horváth László: Előzetes jelentés a Nagykanizsa-Inkey sírkápolna melletti lelőhely feltárásáról. Zalai Gyűjtemény 18 (1983) 7-25.

OTTOMÁNYI 1983

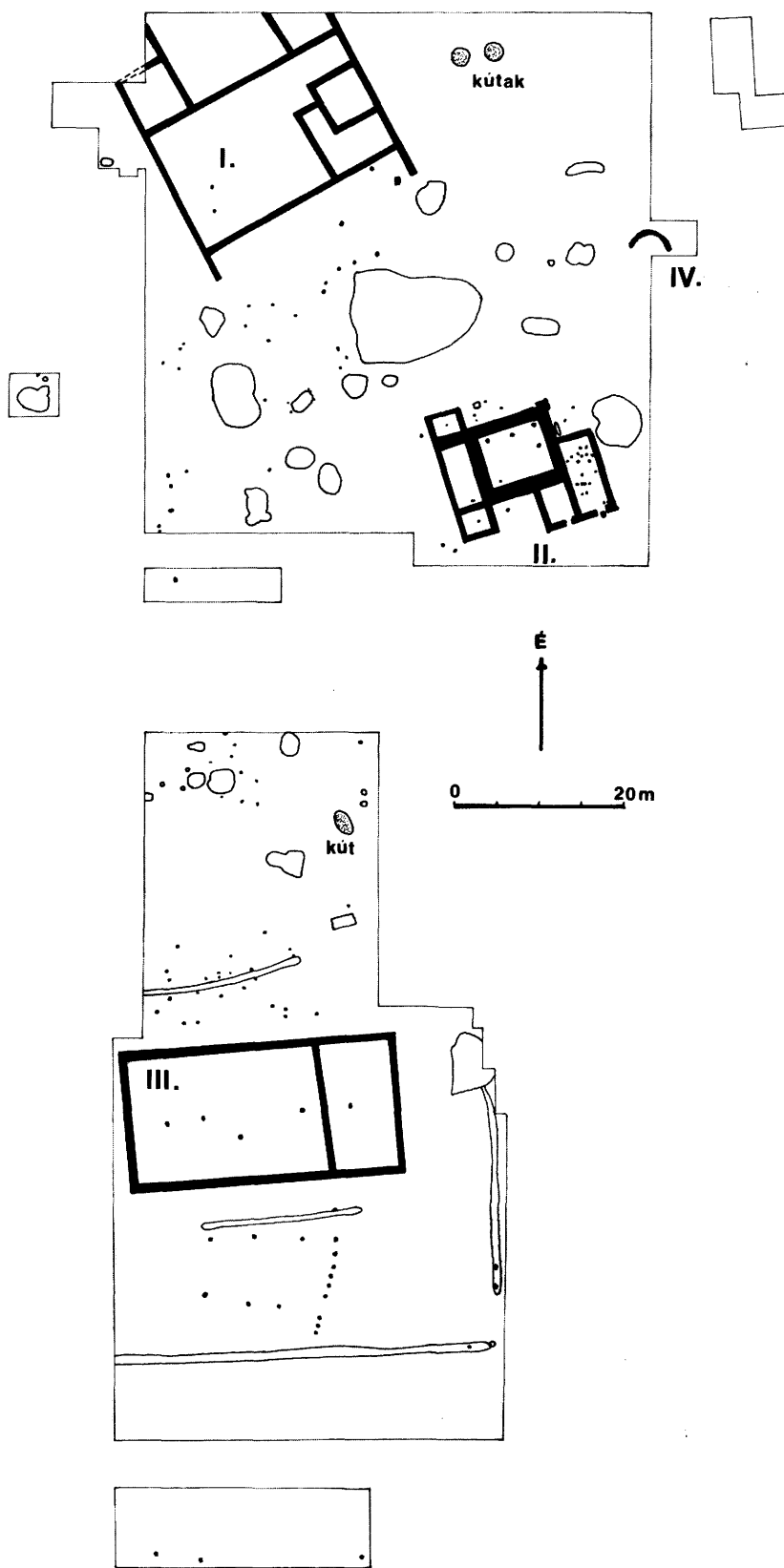
Ottományi Katalin: Késő római besimitott kerámia Nagykanizsán. Zalai Gyűjtemény 18 (1983) 45-58.

PANNÓNIA

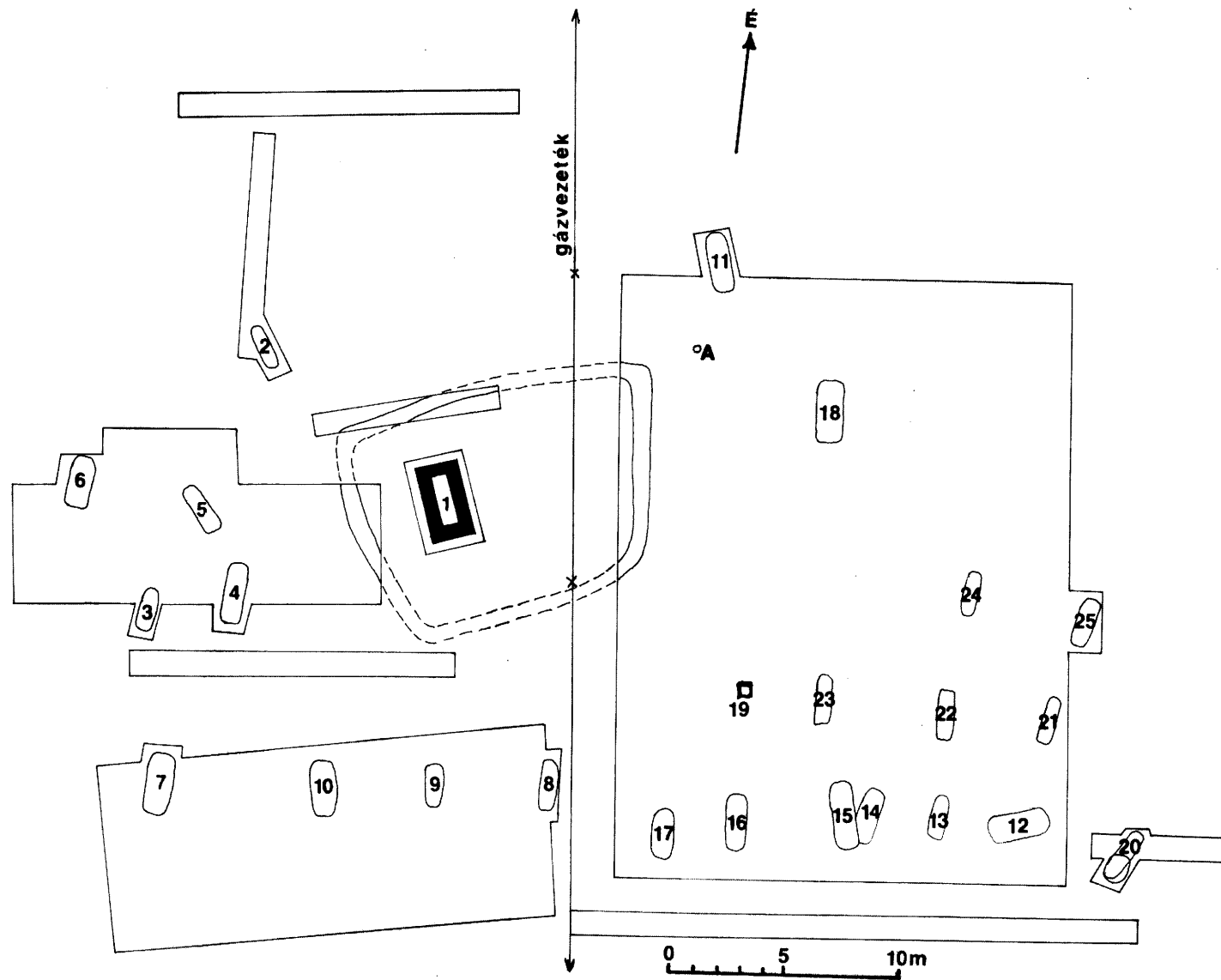
Pannónia régészeti kézikönyve (szerk.: Mócsy András, Fitz Jenő). Bp., 1990.

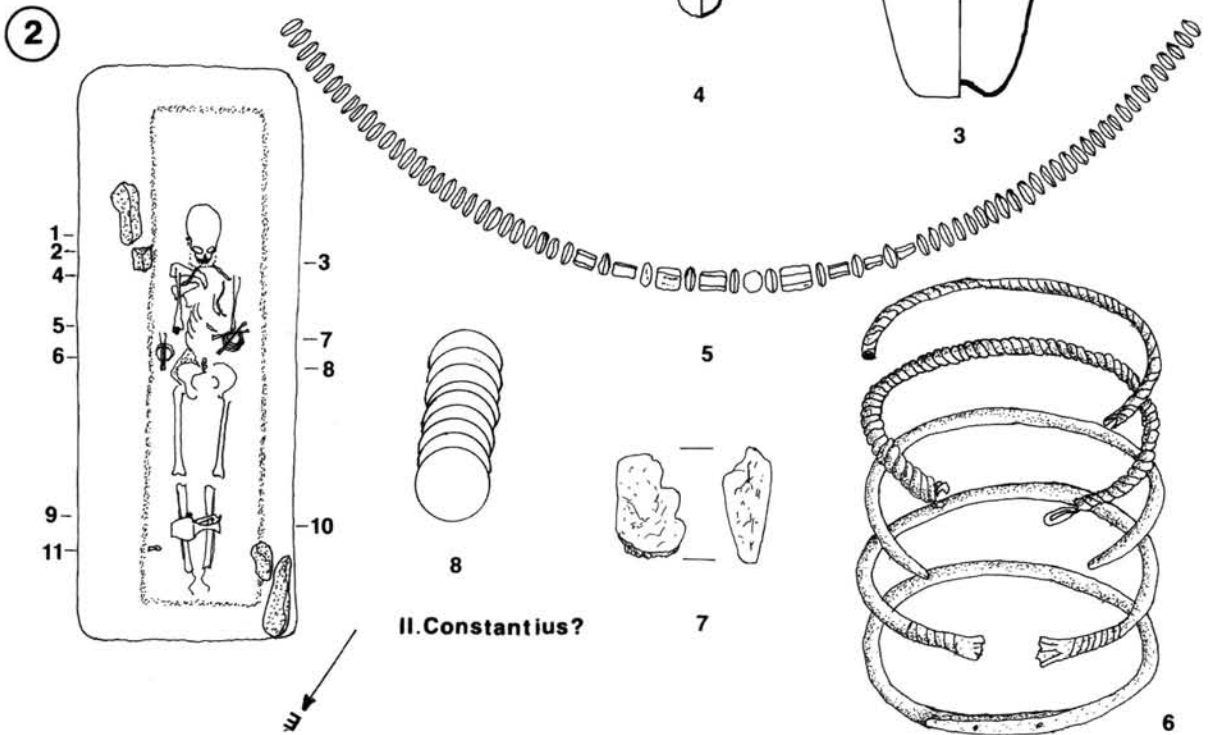
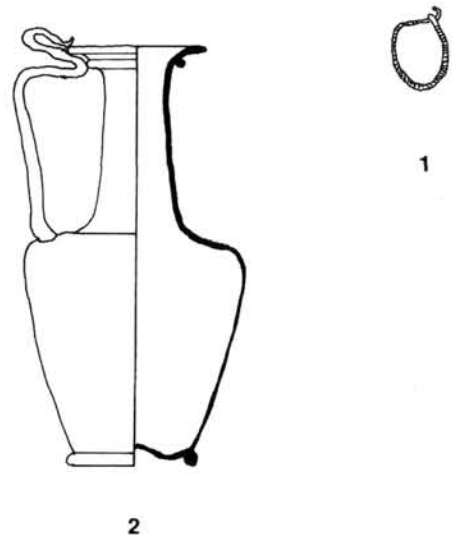
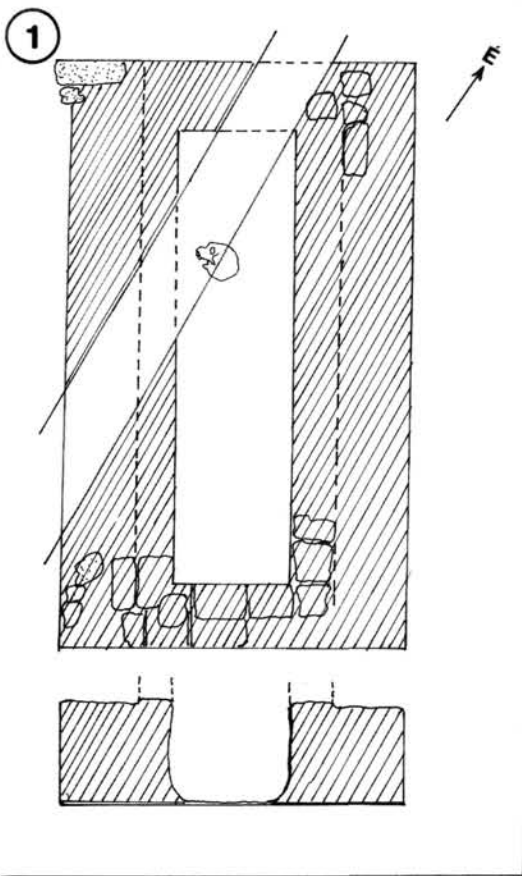
1. kép: A Nagykánizsa-Inkey sírkőnél melletti lelőhely helyszínrajza

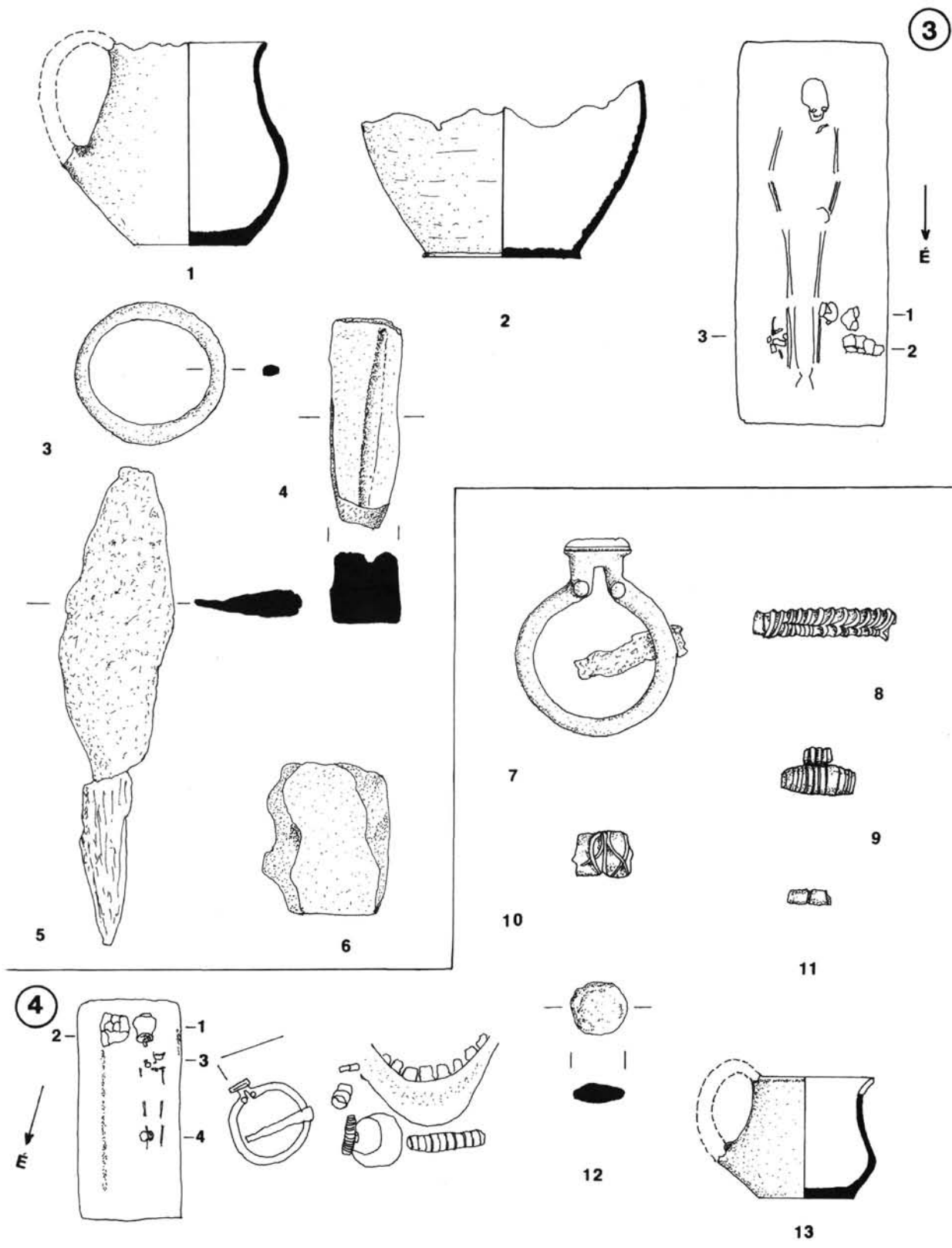
2. kép: Nagykanizsa-Inkey sírkápolna, a római település (villa rustica) alaprajza

3. kép: A római temető alaprajza

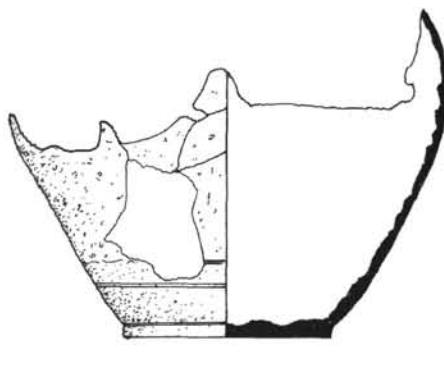

4. kép

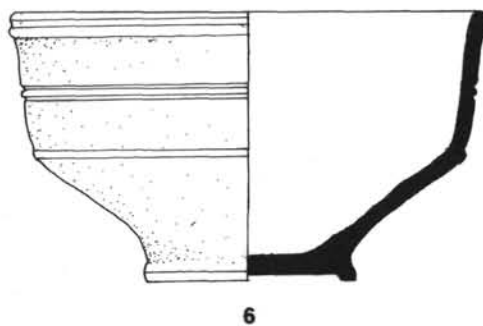
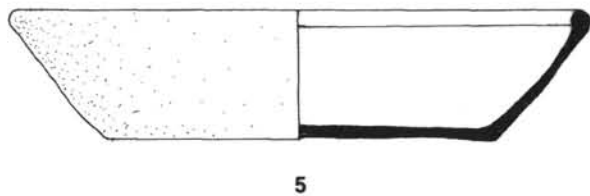
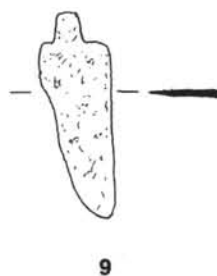
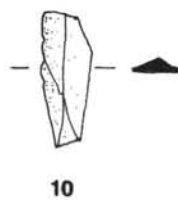
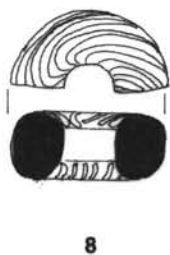
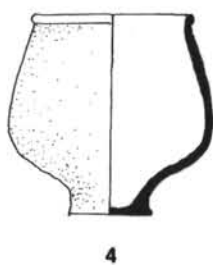
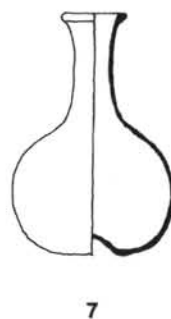
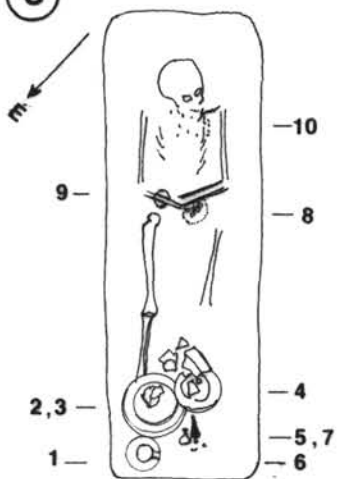

5. kép

4

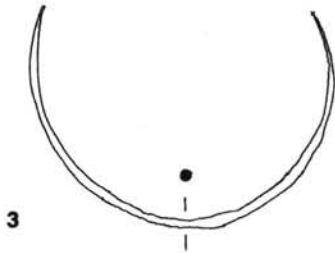
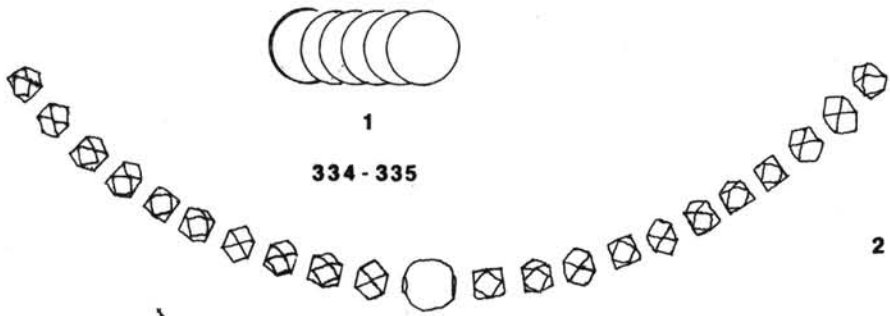

5

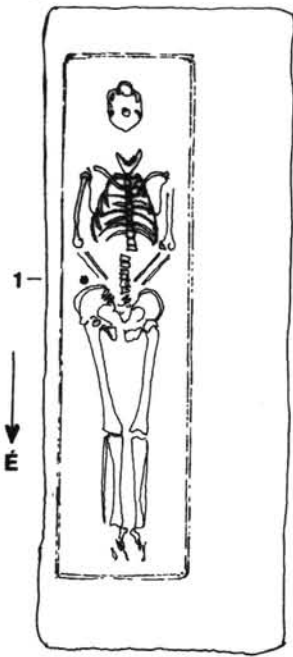

6. kép

5

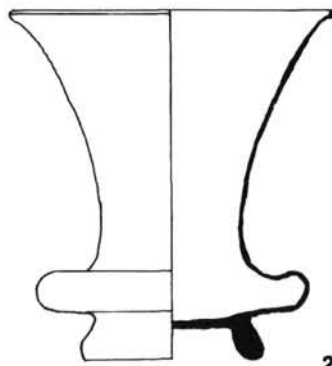

6

III. - IV. sz.

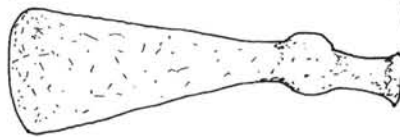
7

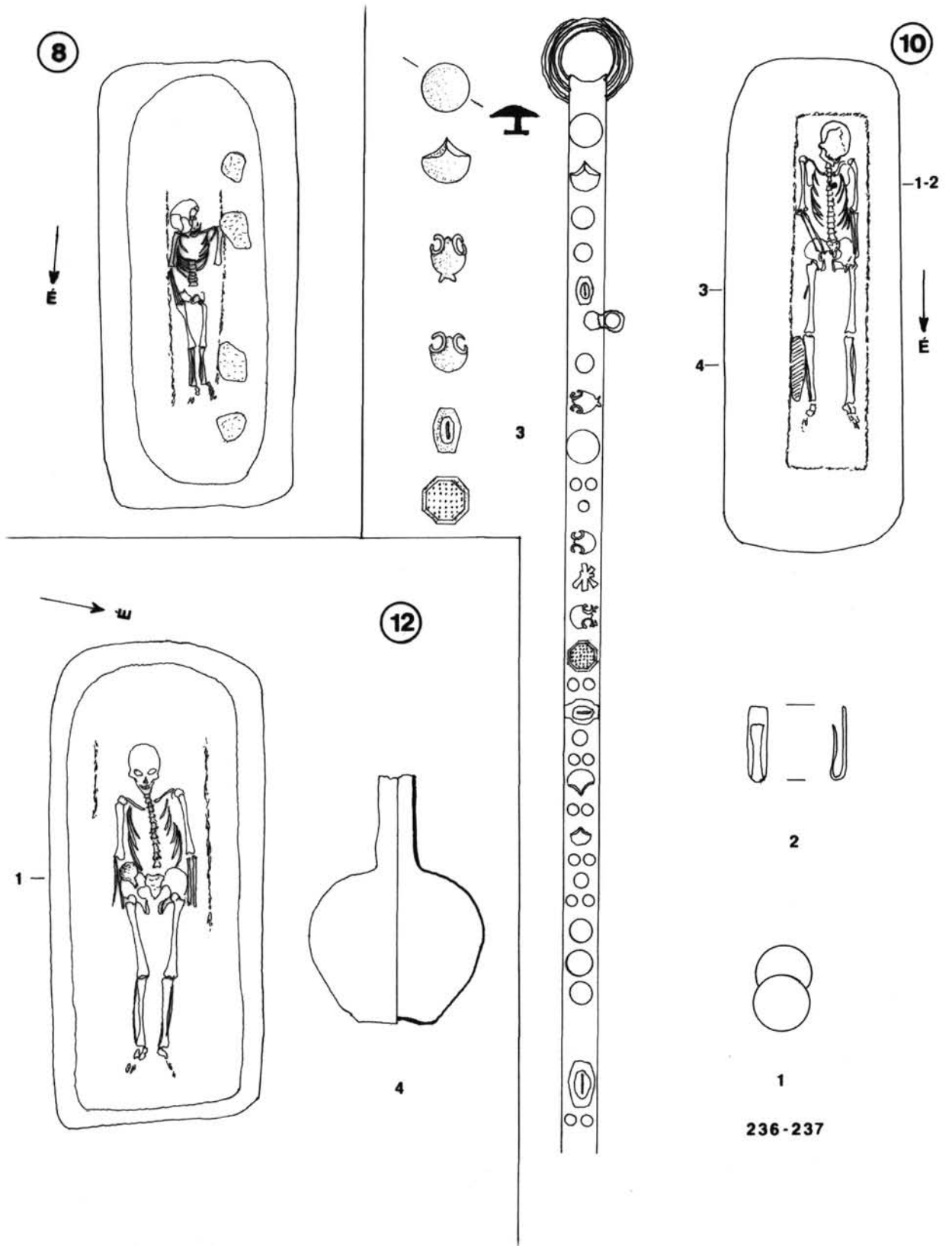
2
K

6

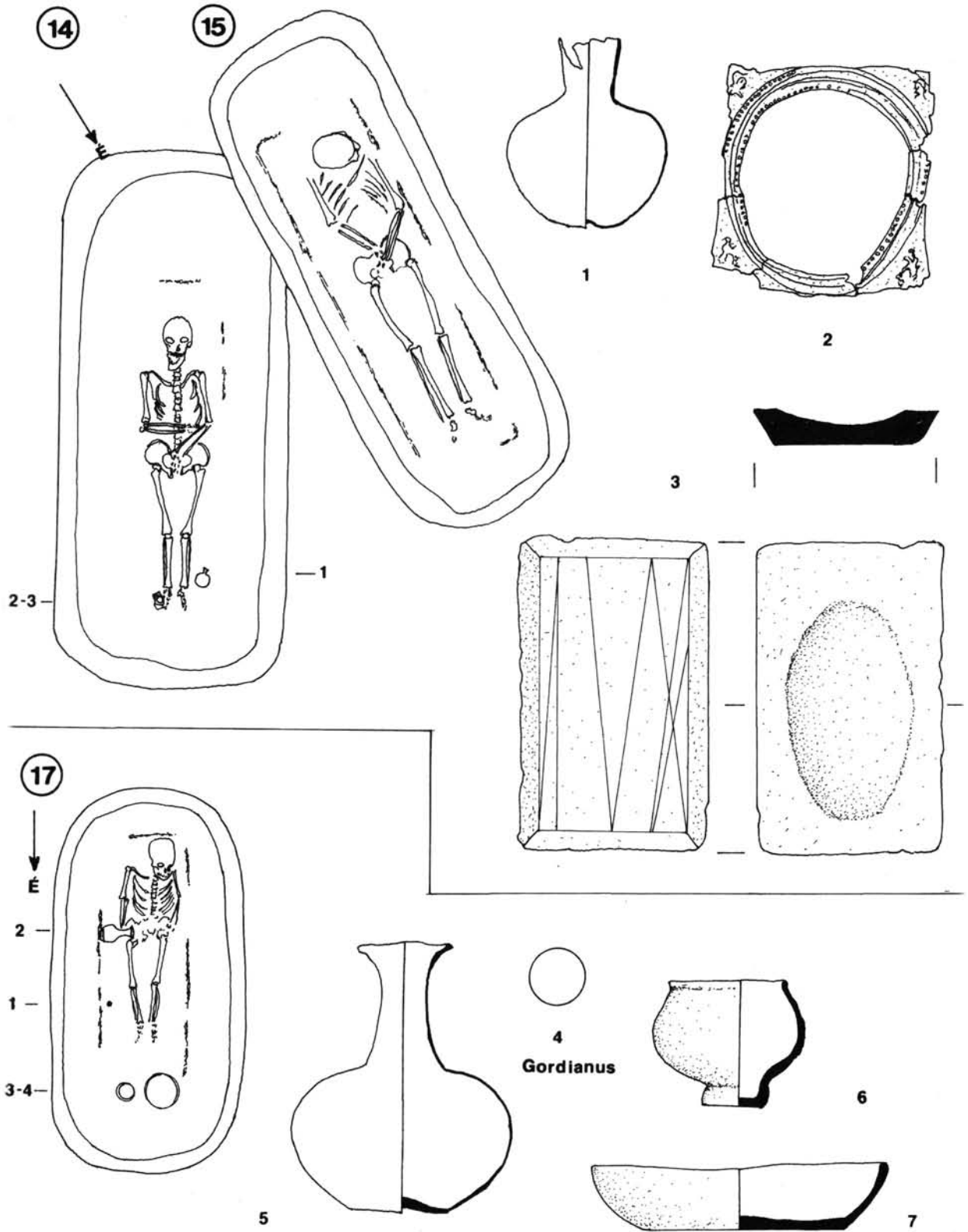

7. kép

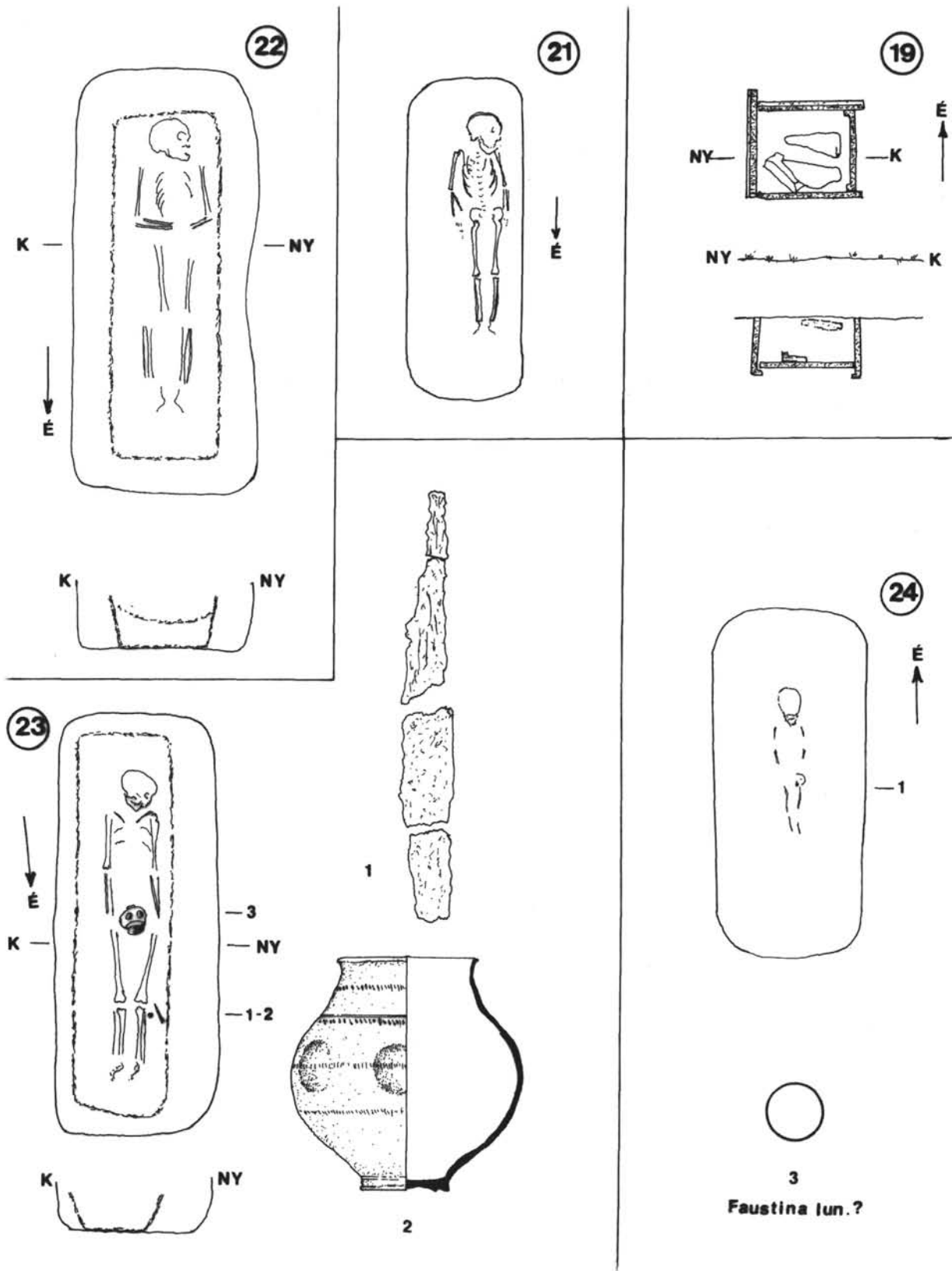

236-237

8. kép

9. kép

10. kép

